

ETIK OG TEKNOLOGI

OPLÆG PÅ
FAGFORSKNINGSDAGEN
DEN 23. APRIL 2026

Kirstine Rosendal

Lektor, sygeplejerske,
cand.cur. Ph.d.

Bornholms
Sundheds- og Sygeplejeskole

Program for oplægget

Introduktion til teknologi som mere end neutrale redskaber

Relationel og post-fænomenologisk forståelse af teknologi

Kari Martinsens omsorgsfilosofi

Etiske perspektiver

Teknologi

- Lavteknologisk som f.eks. et termometer, vaskefade, vaskeservietter

20. august 2026

Højteknologier

Men også mere komplekse og højteknologiske teknologier som SP, CURA, videokonsultationer, digitale sensorer, kunstig intelligens, humanoid robots mm

En relationel filosofisk definition af teknologier med udgangspunkt i Don Ihdes definition

- Teknologi må nødvendigvis besidde nogle materielle komponenter (dog kan det i praksis være svært altid at udpege de materielle komponenter)
- Komponenterne indgår i praksisser, hvor de anvendes af mennesker
- Relationer mellem teknologien og de mennesker som designer, laver, modificerer eller bruger den

(Ihde, 1993; Olesen et al., 2021)

"Hvis teknologier bare var objekter helt adskilte fra menneskelig praksis, ville de blot være henslængt skrot. Så snart de er inddraget i praksis, er det ikke længere muligt at tale om "teknologier ' i sig selv', men som en del af det aktive, relationelle par, menneske- teknologi. Mennesket med en ståløkse er forskellig fra mennesket uden". (Ihde, 1993:34)

En relationel teknologi forståelse

For at forstå teknologier og hvordan de påvirker omsorgspraksisser, menneskelige relationer, og sygeplejefprofessionen må vi derfor anskue teknologier ud fra en relationel forståelse

Implicit kritik af en *instrumentalistisk* og *deterministisk* forståelse af teknologi (Danbjørg og Olesen, 2022).

Post-fænomenologi

Udspringer af den klassiske fænomenologi, hvor udgangspunktet er at mennesker er kropslige, sansende og forstående væsener

Hvor vi oplever verden igennem de fænomener, der kommer os i møde i dagligdagen, som de fremtræder for os (Hunich og Olesen, 2014)

Fortsat...

Post-fænomenologien videreudvikler dette og undersøger teknologiens betydning for vores erfaring af verden og hvordan mennesker og teknologier gensidigt får betydning igennem de relationer, der dannes imellem dem (Huniche og Olesen, 2014)

Teknologi relationer

Kropslig

Hermeneutisk

Andethed

Baggrund

(Olesen, 2018)

Mediering

Menneskets sanseerfaringer, handlinger og organisatoriske strukturer bliver formet-medieret gennem brugen af teknologier

Teknologier medierer ikke bare information, men også vores opmærksomhed og ansvar og Forstærker og reducerer vores erfaringer i og af verden

Transformation -omformer

Teknologier omformer f.eks. Hvordan sygdomme anerkendes, objektiveres, navngives, behandles og håndteres

Omformer forventninger til patienter og borgere

Omformer sygeplejefprofessionen

Konstituering

Derved konstitueres "virkeligheden" på nye måder, når teknologier er involverede

F.eks. konstitueres sygeplejerskens ansvar på nye måder når telemedicinske løsninger implementeres i ambulatorier

Samtidig med at patienten/borgeren konstitueres på nye måder i og med at han/hun f.eks. skal foretage selvmonitorering i hjemmet

Multistabilitet

Teknologier opfattes og anvendes forskelligt alt efter hvilke situerede kontekster vi er i
Afhænger af livsvilkår, kultur, traditioner og værdier

Derfor kan vi aldrig være sikre på, hvordan en teknologi ”vil virke” i praksis

Vi kan ikke vide, om den vil blive anvendt i overensstemmelse med det formål, den er fremstillet til

Multistabilitet betyder, at teknologiers konsekvenser aldrig er fuldt forudsigelige – hvilket gør etisk dømmekraft til en kontinuerlig professionel opgave.

Usynligt arbejde

Den indsats det kræver at forbinde mennesker, teknologier og processer i dagligdagens interaktioner

Det arbejde, der umærkeligt bringer tingene tilbage på sporet, når der opstår problemer eller sker noget uventet

Ofte er denne for arbejde usynligt (Star og Strauss, 1999; Justesen og Plesner, 2025)

Usynligt arbejde anerkendes og bliver ikke altid tillagt værdi i organisationer

Opsamlende

Teknologier omformer og ændrer relationer mellem mennesker

Omformer og ændrer arbejdsgange og skaber nye identiteter

Omformer og ændrer menneskets måde at opleve og erfare verden på

Skaber ofte usynligt arbejde

Omsorg jf. Kari Martinsen

Omsorg er praktisk, relationel, kropslig, situeret og etisk

Sansningen som central

Ansaret og den etiske fordring sker i mødet med den anden i relationen

I relationen er det jf. Martinsen en relation mellem to mennesker

(Martinsen, 2006)

Hvem holder robotene i ørene? Det må være mulig, til tross for tidsakselerasjon, robotrevolusjon og følelse av fremmedgjøring. Dette kaller i alle fall på en etisk besinnelse, der spørsmålet kan stilles: Kunne sykepleierne som yrkesgruppe her ha en viktig stemme, både praktisk i sitt arbeid, i en forskningssammenheng og sosialpolitisk – nettopp ved å ta sin egen tradisjon på alvor? Våre formødre skulle oppøves til å vise mot. I lærebøkene sto det at diakonissene måtte utvise mot og besindighet, de skulle være «freidige og uforsagte» (2). I dag gjelder det å lære av dem for å ha mot til å sette pasienten i sentrum, ikke teknologien eller robotene. Det handler om mot til å stå i spenningen mellom bruk av teknologiske hjelpemidler av ulike slag og også roboter, og samtidig kunne forholde seg tilbakeholdende, undrende og med en sansevar fornemmelse om hva det handler om for og sammen med pasientene og de pårørende.

(Martinsen, 2017, s. 31).

At tænke med både en post-fænomenologisk tilgang og Kari Martinsens omsorgsfilosofi

Teknologi former den måde, sygeplejersken sanser og er opmærksom på det andet menneske i relationen– og påvirker derfor omsorgens etiske vilkår

Teknologier kan muliggøre omsorg men kan også fjerne blikket fra det menneske, der har behov for omsorg

Grundlaget – tre etiske værdier i mødet med modtageren af sygepleje

Tillid

Ansvar

Omsorg

ETISK GRUNDLAG FOR SYGEPLEJERSKER

Maj 2024

ETISK GRUNDLAG FOR SYGEPLEJERSKER SKAL FREMME OG UNDERSTØTTE ETISK REFLEKSION I SYGEPLEJEPRAKSIS OG STØTTE SYGEPLEJERSKER I FORHOLD TIL DE ETISKE DILEMMAER OG PROBLEMSTILLINGER, DER OPSTÅR INDENFOR PROFESSIONEN I ET KOMPLEKST OG DYNAMISK SAMFUND.

DE SYGEPLEJEETISKE VÆRDIER

De mennesker som sygeplejersker interagerer med i deres praksis, kan have **tillid** til, at sygeplejersker tager **ansvar** for at yde **omsorg** gennem aktiviteter, der har til hensigt at hjælpe det enkelte menneske til at genvinde sin sundhed, leve et meningsfuldt liv med sygdom eller opnå en værdig død.

TILLID

Tillid er en fundamental værdi i mødet mellem mennesker, og rejser en etisk forordning om at gøre det bedste for den anden.

Tillid som etisk forordning indebærer, at sygeplejersker møder modtageren af sygepleje tillidsfuldt gennem oprigtighed, ærlighed og tiltro til det medmenneske, der har behov for sygepleje.

Tillidsens modsætning, mistillid, er ikke fundamental, men opstår alene som konsekvens, hvis tilliden brydes.

ANSVAR

Sygeplejersker har **ansvar** for modtagere af sygepleje. Ansvar er hviler på de pligter, der beskrives i autorisationsloven og i bekendtgørelsen om uddannelsen til sygeplejerske.

Ansaret handler om at sikre patientsikkerhed og kvalitet i professionel praksis.

Ansaret er knyttet til konkrete relationer mellem sygeplejerske og modtager af sygepleje. Ansaret er også knyttet til en etisk forpligtelse til at medvirke til at sikre ligeværdig adgang til sygepleje for mennesker såvel lokalt som nationalt og globalt.

OMSORG

Omsorg udspiller sig i relationen mellem sygeplejersker og modtageren af sygepleje. Dette gælder i alle former for sygeplejepsis.

Den professionelle **omsorg** tager udgangspunkt i menneskets behov for sygepleje. Omsorgen er personcenteret og situationsorienteret. **Den** udøves med respekt for den enkeltes ret til selvbestemmelse og på den andens præmisser.

Den professionelle **omsorg** indeholder fysiske, psykologiske, sociale, eksistentielle og åndelige elementer.

Læs mere om det etiske grundlag for sygeplejersker og systematisk etisk refleksion her

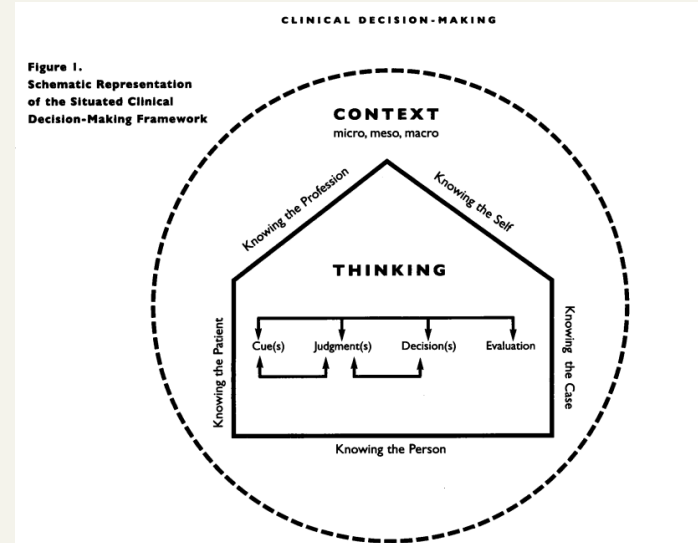
Etik – er ikke noget der kommer ”bagefter” teknologien

På mikro, meso og makro niveau:

Er etik en integreret del af de kliniske beslutninger og lederskab

Etikken synliggør konsekvenser for omsorg og faglighed

Sygeplejersker skal derfor inddrages og være med i beslutninger når teknologier implementeres i sundhedsvæsenet

Afsluttende pointer

Teknologier er ikke neutrale redskaber, men medskabere af relationer, ansvar og praksisser

Teknologi medierer sanser, opmærksomhed og handling – og ændrer dermed omsorgens etiske vilkår

Teknologier skaber ofte nyt og usynligt arbejde, som bæres af de sundhedsprofessionelle

Derfor er sygeplejerskers etiske dømmekraft og involvering afgørende på mikro-, meso- og makroniveau

Referenceliste

Danbjørg, D. B., & Olesen, F. (2022). *Teknologi i sygepleje*. Samfundslitteratur

Dansk Sygeplejeråd (2024). Etisk grundlag for sygeplejersker. <https://dsr.dk/sygeplejeetisk-raad/#Etisk+grundlag+for+sygeplejersker> (hentet den 21/4 2026)

Frich, B. H., & Olesen, F. (2023). Hvordan studere sygeplejerskers brug af teknologi? *Klinisk sygepleje, Vol 37(02)*, 100-113. <https://doi.org/10.18261/ks.37.2.4>

Gillespie M, Peterson BL. Helping novice nurses make effective clinical decisions: the situated clinical decision-making framework. *Nurs Educ Perspect*. 2009 May-Jun;30(3):164-70.

Hunich, L., & Olesen, F. (2014). Introduktion. In L. Hunich, & F. Olesen (Eds.), *Teknologi i sundhedspraksis* (pp. 17-34). Munksgaard .

Ihde, D. (1993). *Postphenomenology: Essays in the postmodern context*. Northwestern University Press.

Justesen, L., & Plesner, U. (2025). *Digitalisering og usynligt arbejde*. Hans Reitzels Forlag.

Referenceliste

Martinsen, K. (2017). Fra diakonisse til robot. *Klinisk Sygepleje*, 31(1), 20–32.

<https://doi.org/10.18261/issn.1903-2285-2017-01-03>

Martinsen, K. (2006). *Samtalen, skønnets og evidensen*. København: Gads Forlag.

Olesen, F., Bille, M., & Riis, S. (2021). Postfænomenologi. I P. Danholt, & C. Gad (red.), *Videnskab, teknologi og samfund: En introduktion til STS* (s. 121-140). Hans Reitzels Forlag.

Olesen, F. (2018). Teknologiforståelsen former teknologianvendelsen. I T. Ungermann Fredskild, R. Kolbæk, A. D. Sorknæs & U. Gars (Red.), *Sundhedsinformatik i sundhedsvæsenet* (s. 45–76). København: Gads Forlag.

Star, S. L., & Strauss, A. (1999). Layers of silence, arenas of voice: The ecology of visible and invisible work. *Computer Supported Cooperative Work*, 8, 9–30.